

Spis treści

Wstęp – 5

Wybór tekstów: Dwudziestolecie międzywojenne (1918–1939) – 9

Konstandinos Kawafis, *Czekając na barbarzyńców* – 10 • Jan Lechoń, *Herostrates* – 11 • Julian Tuwim, *Do krytyków* – 13 • Kazimierz Wierzyński, *Manifest szalony* – 14 • Julian Przyboś, *Gmachy* – 15 • Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, *titanic* – 20 • Stefan Żeromski, *Przedwiośnie* – 20 • Konstanty Ildefons Gałczyński, *Skumbrie w to-macie* – 21 • Józef Czechowicz, *lato na wołyniu* – 22 • Józef Czechowicz, *sam* – 23 • Antoni Słonimski, *Kroniki tygodniowe 1927–1931* (fragm.) – 25 • Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Szewcy* (zakres rozszerzony) – 26 • Bruno Schulz, opowiadania: *Ulica Krokodyli*, *Noc wielkiego sezonu*, *Sklepy cynamonowe*, *Sierpień* – 27 • Witold Gombrowicz, *Ferdydurkę* – 28 • Thomas Stearns Eliot, *Podróż trzech króli* – 29 • Jerzy Liebert, *Jeździec* – 30 • Jarosław Iwaszkiewicz, *XXXII* – 31 • Julian Tuwim, *Sitowie* – 32 • Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, *Umarła lalka* – 33 • Maria Kuncewiczowa, *Cudzoziemka* (zakres rozszerzony) – 34 • Konstanty Ildefons Gałczyński, *Prośba o wyspy szczęśliwe* – 35 • Julian Przyboś, *Z Tatr* – 36 • Czesław Miłosz, *Obłoki* – 37

Wybór tekstów: Pięćdziesiąt lat (1939–1989) – 39

Antoni Słonimski, *Alarm* – 40 • Władysław Broniewski, *Żołnierz polski* – 41 • Melchior Wańkowicz, *Monte Cassino* (fragm.) – 43 • Andrzej Bobkowski, *Szkice piórkiem* (fragm.) – 51 • Krzysztof Kamil Baczyński, *Historia* – 54 • Krzysztof Kamil Baczyński, *Spojrzenie* – 55 • Tadeusz Gajcy, *Groteska bardzo smutna* – 56 • Tadeusz Różewicz, *Ocalony* – 57 • Tadeusz Borowski, opowiadania: *Pożegnanie z Marią*, *Chłopiec z Biblią*, *Dzień na Harmenzach*, *Proszę państwa do gazu*, *Bitwa pod Grunwaldem* – 58 • Gustaw Herling-Grudziński, *Inny świat* – 60 • Czesław Miłosz, *Prosenka o porcelanie* – 60 • Miron Białoszewski, *Pamiętnik z powstania warszawskiego* (fragm.) – 63 • Hanna Krall, *Zdążyć przed Panem Bogiem* (fragm.) – 66 • Zbigniew Herbert, *Potwór Pana Cogito* – 68 • Sławomir Mrożek, *Tango* – 70 • Wystan Hugh Auden, *Lądowanie na Księżycu* – 71 • Ewa Lipska, *Egzamin* – 73 • Bronisław Maj, *** (*To miasto umarło...*) – 74 • Leszek Kołakowski, *Cywilizacja na lawie oskarżonych* – 75 • *Człowiek z marmuru*, reż. Andrzej Wajda (analiza filmu) – 87 • Tadeusz Gajcy, *Modlitwa za rzeczy* – 91 • Tadeusz Różewicz, *Cień* – 92 • Czesław Miłosz, *Oeconomia divina* – 93 • Jerzy Nowosielski, *Ukrzyżowanie* (analiza fresku) – 94 • Jan Twardowski, *Drzewa niewierzące* – 96 • Jan Twardowski, *Płacz* – 96 • Allen Ginsberg, *Dolina Carmel* – 97 • Salvador Dalí, *Kuszenie świętego Antoniego* (analiza obrazu) – 99 • Stanisław Grochowiak, *Introdukcja* – 100 • Stanisław Grochowiak, *Zaproszenie do miłości (II)* – 102 • Miron Białoszewski, *na-*

muzowywanie – 103 • Stanisław Barańczak, *Spójrzmy prawdzie w oczy* – 105 • Adam Zagajewski, *Prawda* – 106 • Ryszard Krynicki, *Nie wyleczysz się już z nienawiści* – 107 • Ryszard Krynicki, *** (*zaznałem więcej dobrego niż złego...*) – 107 • Bronisław Maj, *** (*Zalana słońcem dolina...*) – 108 • Adam Zagajewski, *Jechać do Lwowa* – 109 • Kazimierz Wierzyński, *Co ja robię?* – 111 • Jarosław Iwaszkiewicz, *Stary poeta* – 113 • Wisława Szymborska, *W biały dzień* – 114 • Anna Świrszczyńska, *Szekspir. Poskromienie złoŹnicy* – 118 • Anna Świrszczyńska, *Na nowo* – 119 • Roy Lichtenstein, *M-Maybe* (analiza obrazu) – 120 • Miron Białoszewski, *Leżenie* – 121 • Ryszard Krynicki, *Tak* – 122

Wybór tekstów: Koniec wieku, początek wieku (po 1989 roku) – 123

Julia Hartwig, *Pozwólcie im zwyczajnie żyć* – 124 • Ryszard Horowitz, *Zmiany klimatu – efekt cieplarniany* (analiza fotografii) – 125 • Stanisław Barańczak, *Nowe zarazy* – 126 • Ewa Lipska, *Naciśnij Enter* – 127 • Ryszard Kapuściński, *Heban* (fragm.) – 128 • Krzysztof Miller, *Polscy żołnierze w Iraku* (analiza fotografii) – 132 • Zbigniew Herbert, *Podróż* – 134 • Stanisław Barańczak, *Tablica z Macondo* (fragm.) – 136 • Jan Błoński, *O fikcji* (fragm.) – 144 • Józef Tischner, *Filozofia dramatu* (fragm.) – 148 • Seamus Heaney, *Święty Kevin i kós* – 152 • Marcin Świetlicki, *pod wulkanem* – 153 • Marcin Świetlicki, *czwarta wersja* – 154 • Jacek Podsiadło, *Pochłania nas otchłań* – 155 • Jacek Podsiadło, *Sygnaty dźwiękowe i świetlne* – 156 • Julia Hartwig, *Jazz weteranów* – 157 • Jerzy Pilch, *Bezpowrotnie utraciona leworęczność* (fragm.) – 158 • Wisława Szymborska, *Wczesna godzina* – 162 • Igor Mitoraj, *Eros spętany* (analiza rzeźby) – 164 • Czesław Miłosz, *Haiku* – 165 • Czesław Miłosz, *Orfeusz i Eurydyka* – 166

Rozdział pierwszy: Dwudziestolecie międzywojenne (1918–1939) – 171

1918–1929: Świat – 173 • Polska – 183 • 1929–1939: Świat – 192 • Polska – 197 • 1. Spór o nowoczesność – 206 • 2. Spór o prawdę – 213 • 3. Spór o człowieka – 218

Rozdział drugi: Pięćdziesiąt lat (1939–1989) – 227

1939–1945: Świat – 228 • Polska – 232 • 1945–1956: Świat – 238 • Polska – 243 • 1956–1968: Świat – 252 • Polska – 261 • 1968–1980: Świat – 271 • Polska – 279 • 1980–1989: Świat – 289 • Polska – 294 • 1. Zmagania z historią i nowoczesnością – 301 • 2. Zwątpienie i obroŹna sensu – 310 • 3. Zwyczajny człowiek – 316

Rozdział trzeci: Koniec wieku, początek wieku (po 1989 roku) – 321

Świat – 322 • Polska – 325 • 1. Cywilizacja po nowoczesności – 330 • 2. W hipermarkecie idei – 332 • 3. Zwyczajność uwznioślona – 335

Rozdział czwarty: Dzisiejsze czasy – 339

Warsztaty maturzysty – 341

- I. Władza i donos – Ryszard Kapuściński, *Cesarz* (fragm.) – 342
- II. SS-man jako kantysta – Hannah Arendt, *Eichmann w Jerozolimie. Rzecz o banalności zła* (fragm.) – 345
- III. Podróż do Lwowa – Zofia Skubiszewska, *Lwów. Miasto znane z dawnej tolerancji, które popadło w narodowościowy konflikt* (fragm.) – 349
- IV. Reklama dźwignią wynalazków? – Daniel J. Boorstin, *Amerykanie. Fenomen demokracji* (fragm.) – 352
- V. Duchowy krajobraz – Zbigniew Herbert, *Labirynt nad morzem* (fragm.) – 356
- VI. Kosmos i Hiob – Zygmunt Kubiak, *Półmrok ludzkiego świata* (fragm.) – 359
- VII. Schizofrenia i filozofia – Antoni Kępiński, *Rytm życia* (fragm.) – 364
- VIII. Mieć czy być? – Erich Fromm, *Mieć czy być* (fragm.) – 370
- IX. Pokolenie X – Łukasz Wajs, *X inaczej...* (fragm.) – 373
- X. Kot i śmierć – Marian Stala, *Druga strona notatki o poezji współczesnej* – 377

Indeks – 381

Źródła ilustracji – 389